

**PREZES
URZĘDU OCHRONY
KONKURENCJI I KONSUMENTÓW
DELEGATURA URZĘDU OCHRONY
KONKURENCJI I KONSUMENTÓW
w Warszawie**

RWA-61-13/07/DJ

Warszawa, dn. 17 października 2008 r.

DECYZJA Nr RWA-47/2008

I. Na podstawie art. 28 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 16 lutego 2007 r. o ochronie konkurencji i konsumentów (Dz. U. Nr 50, poz. 331 ze zm.) oraz stosownie do art. 33 ust. 6 tej ustawy i § 7 rozporządzenia Prezesa Rady Ministrów z dnia 17 lipca 2007 r. w sprawie właściwości miejscowej i rzeczowej delegatur Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów (Dz. U. Nr 134 poz. 939), po przeprowadzeniu wszczętego z urzędu postępowania w sprawie praktyk naruszających zbiorowe interesy konsumentów, w toku którego zostało uprawdopodobnione, że Uniwersytet Warszawski w Warszawie stosuje:

1. praktykę naruszającą zbiorowe interesy konsumentów, o której mowa w art. 24 ust. 2 ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów, polegającą na stosowaniu wzorca umownego *Umowa o warunkach odpłatności za studia w Uniwersytecie Warszawskim*, który wbrew dyspozycji art. 160 ust. 3 ustawy z dnia 27 lipca 2005 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym (Dz. U. Nr 164, poz. 1365 ze zm.) nie określa warunków odpłatności za studia w zakresie opłat, pobieranych na podstawie art. 99 ust. 1 Prawa o szkolnictwie wyższym, za powtarzanie zajęć, semestru lub roku z powodu niezadowolających wyników w nauce, za zajęcia nieobjęte planem studiów oraz opłat, pobieranych na podstawie § 20 rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 2 listopada 2006 r. w sprawie dokumentacji przebiegu studiów (Dz. U. Nr 224, poz. 1364), za wydanie legitymacji studenckiej i jej duplikatu, indeksu i jego duplikatu, dyplomu ukończenia studiów, jego duplikatu oraz dodatkowego odpisu dyplomu w tłumaczeniu na język obcy;
2. praktykę naruszającą zbiorowe interesy konsumentów, o której mowa w art. 24 ust. 2 pkt 1 ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów, polegającą na stosowaniu postanowienia wzorca umowy wpisanego do rejestru postanowień wzorców umowy uznanych za niedozwolone, o którym mowa w art. 479⁴⁵ k.p.c., poprzez zawarcie w § 9 ust. 3 *Umowy o warunkach odpłatności za studia w Uniwersytecie Warszawskim* postanowienia, zgodnie z którym „*Wszelkie spory wynikające z niniejszej Umowy Strony poddają rozstrzygnięciu sądów powszechnych właściwych dla siedziby Uczelni*”.

oraz po złożeniu przez Uniwersytet Warszawski w Warszawie pismem z dnia 9 września 2008 r. **zobowiązania** do zawierania nowych umów ze studentami według nowo opracowanego wzoru *Umowy o warunkach odpłatności za studia w Uniwersytecie*

Warszawskim, przekazanego przez Uniwersytet Warszawski w załączeniu do pisma z dnia 28 lutego 2008 r., oraz do dokonania we wszystkich umowach zawartych dotychczas według kontrolowanego wzoru umowy odpowiednich zmian w drodze aneksów stosownie do treści nowo opracowanego wzoru *Umowy o warunkach odpłatności za studia w Uniwersytecie Warszawskim*,

– w imieniu Prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów:

nakłada się na Uniwersytet Warszawski w Warszawie **obowiązek wykonania tego zobowiązania do dnia 30 listopada 2008 r.**

II. Na podstawie art. 28 ust. 3 ustawy z dnia 16 lutego 2007 r. o ochronie konkurencji i konsumentów (Dz. U. Nr 50, poz. 331 ze zm.) oraz stosownie do art. 33 ust. 6 tej ustawy i § 7 rozporządzenia Prezesa Rady Ministrów z dnia 17 lipca 2007 r. w sprawie właściwości miejscowej i rzeczowej delegatur Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów (Dz. U. Nr 134, poz. 939),

– w imieniu Prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów:

nakłada się na Uniwersytet Warszawski w Warszawie **obowiązek złożenia** do dnia 10 grudnia 2008 r. **sprawozdania** o realizacji przyjętego zobowiązania, zawierającego:

- informację dotyczącą liczby umów, których treść została zmieniona do dnia 30 listopada 2008 r., stosownie do wzoru *Umowy o warunkach odpłatności za studia w Uniwersytecie Warszawskim*, załączonego do pisma Uniwersytetu Warszawskiego w Warszawie z dnia 28 lutego 2008 r.,
- informację dotyczącą liczby nowych umów, zawartych do dnia 30 listopada 2008 r., na podstawie wzoru *Umowy o warunkach odpłatności za studia w Uniwersytecie Warszawskim*, załączonego do pisma Uniwersytetu Warszawskiego w Warszawie z dnia 28 lutego 2008 r.

III. Na podstawie art. 105 § 1 Kodeksu postępowania administracyjnego w zw. z art. 83 ustawy z dnia 16 lutego 2007 r. o ochronie konkurencji i konsumentów (Dz. U. Nr 50, poz. 331 ze zm.) oraz stosownie do art. 33 ust. 6 tej ustawy i § 7 rozporządzenia Prezesa Rady Ministrów z dnia 17 lipca 2007 r. w sprawie właściwości miejscowej i rzeczowej delegatur Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów (Dz. U. Nr 134, poz. 939),

- w imieniu Prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów,

umarza się jako bezprzedmiotowe postępowanie w sprawie podejrzenia stosowania przez Uniwersytet Warszawski w Warszawie praktyk naruszających zbiorowe interesy konsumentów, polegających na stosowaniu wzorca umownego *Umowa o warunkach odpłatności za studia w Uniwersytecie Warszawskim*, który wbrew dyspozycji art. 160 ust. 3 ustawy z dnia 27 lipca 2005 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym (Dz. U. Nr 164, poz. 1365 ze zm.) nie określa warunków odpłatności za studia w zakresie opłat za kursy kształcące, pobieranych na podstawie art. 99 ust. 1 Prawa o szkolnictwie wyższym oraz opłat za wydanie dokumentu stwierdzającego ukończenie studiów podyplomowych i jego duplikatu, pobieranych na podstawie § 20 rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 2 listopada 2006 r. w sprawie dokumentacji przebiegu studiów (Dz. U. Nr 224, poz. 1364).

UZASADNIENIE

Prezes Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów – Delegatura w Warszawie przeprowadził analizę treści wykorzystywanego przez Uniwersytet Warszawski w Warszawie (dalej: Uniwersytet lub Uczelnia) przy zawieraniu ze studentami umów o świadczenie usług edukacyjnych wzorca zatytułowanego *Umowa o warunkach odpłatności za studia w Uniwersytecie Warszawskim*.

Wyniki kontroli treści warunków zawartych w tym dokumencie dały podstawę do sformułowania zarzutów stosowania przez Uniwersytet praktyk naruszających zbiorowe interesy konsumentów, o których mowa w art. 24 ustawy z dnia 16 lutego 2007 r. o ochronie konkurencji i konsumentów (Dz. U. Nr 50, poz. 331 ze zm.).

Mając na uwadze powyższe ustalenia, Prezes Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów – Delegatura w Warszawie postanowieniem z dnia 2 sierpnia 2007 r. wszczął postępowanie w związku z podejrzeniem stosowania przez Uniwersytet Warszawski w Warszawie praktyk naruszających zbiorowe interesy konsumentów, polegających na:

1. stosowaniu wzorca umownego *Umowa o warunkach odpłatności za studia w Uniwersytecie Warszawskim*, który wbrew dyspozycji art. 160 ust. 3 ustawy z dnia 27 lipca 2005 r. Prawo o szkolnictwie wyższym (Dz. U. Nr 164, poz. 1365 ze zm.) nie określa warunków odpłatności za studia w zakresie opłat, pobieranych na podstawie art. 99 ust. 1 Prawa o szkolnictwie wyższym, za powtarzanie zajęć, semestru lub roku z powodu niezadowolających wyników w nauce, za zajęcia nieobjęte planem studiów, kursy dokształcające oraz opłat, pobieranych na podstawie § 20 rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 2 listopada 2006 r. w sprawie dokumentacji przebiegu studiów (Dz. U. Nr 224, poz. 1364), za wydanie legitymacji studenckiej i jej duplikatu, indeksu i jego duplikatu, dyplomu ukończenia studiów, jego duplikatu oraz dodatkowego odpisu dyplomu w tłumaczeniu na język obcy, dokumentu stwierdzającego ukończenie studiów podyplomowych i jego duplikatu, co może stanowić praktykę, określoną w art. 24 ust. 2 ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów,
2. stosowaniu postanowienia wzorca umowy wpisanego do rejestru postanowień wzorców umowy uznanych za niedozwolone, o którym mowa w art. 479⁴⁵ k.p.c., poprzez zawarcie w § 9 ust. 3 *Umowy o warunkach odpłatności za studia w Uniwersytecie Warszawskim* postanowienia, zgodnie z którym „*Wszelkie spory wynikające z niniejszej Umowy Strony poddają rozstrzygnięciu sądów powszechnych właściwych dla siedziby Uczelni*”, co może stanowić praktykę określoną w art. 24 ust. 2 pkt 1 ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów.

Odpowiadając na zawiadomienie Prezesa Urzędu o wszczęciu postępowania w sprawie praktyk naruszających zbiorowe interesy konsumentów, Uczelnia pismem z dnia 21 sierpnia 2007 r. ustosunkowała się do postawionych jej zarzutów, wskazując na zmiany, jakie zamierza wprowadzić do treści kwestionowanego wzorca umownego celem dostosowania go do obowiązujących przepisów prawnych.

W załączeniu do pisma z dnia 28 lutego 2008 r. Uniwersytet przekazał wzór nowej *Umowy o warunkach odpłatności za studia w Uniwersytecie Warszawskim* wraz z *Załącznikiem* stanowiącym jej integralną część.

Stosowne informacje i wyjaśnienia żądane przez Prezesa Urzędu Uniwersytet przekazał ponadto w pismach z dnia 29 lipca 2008 r. i 21 sierpnia 2008 r.

W piśmie z dnia 9 września 2008 r. Uniwersytet poinformował, że w roku akademickim 2008/2009 zobowiązuje się zawierać ze studentami umowy według wzorca umownego przekazanego do Delegatury UOKiK w Warszawie pismem z dnia 28 lutego 2008 r. oraz że zobowiązuje się dokonać stosownej zmiany treści warunków umownych ze studentami, którzy zawarli umowy w roku akademickim 2006/2007 i 2007/2008 poprzez aneksowanie tych umów do końca listopada 2008 r.

Pismem z dnia 18 września 2008 r. Prezes Urzędu zawiadomił Uczelnię o zakończeniu postępowania dowodowego w przedmiotowej sprawie. Jednocześnie stronie został wyznaczony termin na zapoznanie się z aktami sprawy.

Mimo stosownego zawiadomienia, Uczelnia nie skorzystała z uprawnienia do zapoznania się z całością akt sprawy.

Prezes UOKiK ustalił następujący stan faktyczny

Uniwersytet Warszawski w Warszawie jest uczelnią publiczną, działającą na podstawie ustawy – Prawo o szkolnictwie wyższym i przepisów wykonawczych wydanych do tej ustawy. Jednym z podstawowych zadań uczelni jest kształcenie studentów w celu ich przygotowania do pracy zawodowej. Kształcenie to odbywa się w formie nieodpłatnych studiów stacjonarnych i odpłatnych studiów niestacjonarnych. Stosownie bowiem do treści art. 99 ust. 1 pkt 1 Prawa o szkolnictwie wyższym, uczelnia publiczna może pobierać opłaty za świadczone usługi edukacyjne m.in. związane z kształceniem studentów na studiach niestacjonarnych.

Zgodnie z art. 160 ust. 3 Prawa o szkolnictwie wyższym, warunki odpłatności za studia określa umowa zawarta między uczelnią a studentem w formie pisemnej.

Uniwersytet zawiera ze studentami studiów niestacjonarnych umowy określające warunki odpłatności za studia w formie pisemnej. Przy zawieraniu takich umów Uczelnia posługuje się wzorcem umownym w rozumieniu art. 384 k.c., zatytułowanym *Umowa o warunkach odpłatności za studia w Uniwersytecie Warszawskim*. Jak wskazuje § 1 tego wzorca, przedmiotem umowy jest określenie na podstawie art. 160 ust. 3 Prawa o szkolnictwie wyższym warunków odpłatności za studia.

Prezes Urzędu ustalił, iż stosowana przez Uczelnię *Umowa o warunkach odpłatności za studia w Uniwersytecie Warszawskim* nie precyzuje wysokości opłat pobieranych przez tę Uczelnię w toku studiów. Umowa ta w § 4 ust. 5 nakłada jedynie na studenta obowiązek wnoszenia oprócz opłaty czesnego opłat za powtarzanie zajęć, semestru lub roku z powodu niezadowolających wyników w nauce, za zajęcia nieobjęte planem studiów, kursy doksztalające, a także innych opłat przewidzianych przepisami prawa powszechnie

obowiązującego, w szczególności za: wydanie legitymacji studenckiej, indeksu, dyplomu oraz ich duplikatów.

Umowa stosowana przez Uczelnię przewiduje zatem konieczność ponoszenia przez studenta oprócz opłaty czesnego również innych opłat za usługi edukacyjne i inne czynności wykonywane na rzecz studenta, nie określa jednak warunków odpłatności za nie.

Ponadto, Prezes UOKiK ustalił, iż w § 9 ust. 3 *Umowy o warunkach odpłatności za studia w Uniwersytecie Warszawskim* Uczelnia zawarła postanowienie, zgodnie z którym „*Wszelkie spory wynikające z niniejszej umowy strony poddają rozstrzygnięciu sądów powszechnych właściwych dla siedziby Uczelni*”.

W trakcie postępowania Uniwersytet nie ustosunkował się w sposób szczegółowy do stawianych mu zarzutów, podniósł jedynie, że nie jest komercyjnym przedsiębiorstwem nakierowanym na osiąganie zysku, ale państwową instytucją budżetową. Z tego względu, Uniwersytet poddał w wątpliwość możliwość klasyfikowania go jako uczelni publicznej do grona przedsiębiorców.

Uczelnia, powołując się na wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 19 czerwca 2007 r. (VI ACa 186/07), wskazała również, że relacja między uczelnią państwową a studentem opiera się na zasadach właściwych dla prawa administracyjnego. Regulacja art. 160 Prawa o szkolnictwie wyższym, zgodnie z którą warunki odpłatności za studia określa pisemna umowa zawarta pomiędzy uczelnią a studentem, poszerza tę relację o aspekt cywilny. Niemniej regulacja ta w odniesieniu do uczelni publicznych ma jedynie znaczenie deklaratoryjne, ponieważ rodzaje i wysokość opłat pobieranych przez te uczelnie są ustalane w trybie administracyjnym (art. 99 Prawa o szkolnictwie wyższym), nie pozostawiając uczelniom żadnej swobody w tym zakresie.

W toku postępowania Uniwersytet przekazał nowo opracowany wzór *Umowy o warunkach odpłatności za studia w Uniwersytecie Warszawskim*, którego analiza pozwoliła na następujące ustalenia:

Stosownie do **pierwszego** zarzutu naruszania zbiorowych interesów konsumentów poprzez stosowanie wzorca, który wbrew dyspozycji art. 160 ust. 3 Prawa o szkolnictwie wyższym nie w pełni określa warunki odpłatności za studia, ww. wzór umowy został uzupełniony o następujące informacje:

- w § 4 ust. 5 wzorca wskazano „*Szczegółowy wykaz opłat i ich wysokości, jak również terminy i sposób ich wniesienia na rok akademicki....na kierunku.....zawiera załącznik nr 1 do niniejszej umowy, który stanowi jej integralną część*”,
- w § 1 ust. 1 *Załącznika* określono wysokość opłat za: wydanie legitymacji studenckiej, indeksu, elektronicznej legitymacji studenckiej, dyplomu ukończenia studiów wraz z odpisami oraz dodatkowego odpisu dyplomu w tłumaczeniu na język obcy,
- w § 2 ust. 1 *Załącznika* wskazano, że za wydanie duplikatu dokumentu wymienionego w § 1 ust. 1 pobiera się opłatę o połowę wyższą niż za wydanie oryginału,
- w § 2 ust. 2 *Załącznika* wskazano wysokość opłaty pobieranej z tytułu legalizacji dokumentów przeznaczonych do obrotu prawnego z zagranicą,
- w *Załączniku* do umowy określono wysokość opłat za: powtarzanie roku studiów, powtarzanie zajęć z jednego przedmiotu, konsultacje związane ze wznowieniem studiów na

czas obrony pracy dyplomowej, za drugą i kolejne specjalizacje zawodowe oraz opłat czesnego na studiach niestacjonarnych I i II stopnia.

Stosownie do **drugiego** zarzutu naruszania zbiorowych interesów konsumentów poprzez stosowanie postanowienia wzorca umowy wpisanego do rejestru postanowień wzorców umowy uznanych za niedozwolone, o którym mowa w art. 479⁴⁵ k.p.c., poprzez zawarcie w § 9 ust. 3 *Umowy o warunkach odpłatności za studia w Uniwersytecie Warszawskim* postanowienia, zgodnie z którym „*Wszelkie spory wynikające z niniejszej Umowy Strony poddają rozstrzygnięciu sądów powszechnych właściwych dla siedziby Uczelni*”, ze wzorca usunięto kwestionowane postanowienie i zastąpiono je postanowieniem w brzmieniu: „*Wszelkie spory wynikające z niniejszej Umowy Strony poddają rozstrzygnięciu sądów powszechnych*”.

Mając powyższe na uwadze Prezes UOKiK zważył, co następuje

Uprawdopodobnienie stosowania praktyk, o których mowa w art. 24 ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów

Przepis art. 28 ust. 1 ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów stanowi, że *jeżeli w toku postępowania w sprawie praktyk naruszających zbiorowe interesy konsumentów zostanie uprawdopodobnione – na podstawie okoliczności sprawy, informacji zawartych w zawiadomieniu lub innych informacji będących podstawą wszczęcia postępowania – że przedsiębiorca stosuje praktykę, o której mowa w art. 24, a przedsiębiorca, któremu jest zarzucane naruszenie tego przepisu, zobowiąże się do podjęcia lub zaniechania określonych działań zmierzających do zapobieżenia tym naruszeniom, Prezes Urzędu może, w drodze decyzji, nałożyć obowiązek wykonania tych zobowiązań.*

W związku z powyższym, dla zastosowania art. 28 ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów zachodzi w przedmiotowej sprawie konieczność uprawdopodobnienia naruszenia przez Uniwersytet przepisu art. 24 ww. ustawy.

Zgodnie z treścią art. 24 ust. 1 ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów *zakazane jest stosowanie praktyk naruszających zbiorowe interesy konsumentów, przez które stosownie do definicji zawartej w ust. 2 tego przepisu rozumie się godzące w zbiorowe interesy konsumentów bezprawne działania przedsiębiorcy.*

Przepis ten zawiera także przykładowe wyliczenie zachowań przedsiębiorców uważanych za naruszające zbiorowe interesów konsumentów. W otwartym katalogu zakazanych praktyk ustawodawca umieścił (1) stosowanie postanowień wzorców umów, które zostały wpisane do rejestru postanowień wzorców umowy uznanych za niedozwolone, (2) naruszenie przez przedsiębiorcę obowiązku udzielania konsumentom rzetelnej, prawdziwej i pełnej informacji, (3) nieuczciwe praktyki rynkowe lub czyny nieuczciwej konkurencji.

Aby określone zachowanie mogło zostać uznane za praktykę naruszającą zbiorowe interesy konsumentów konieczne jest łączne spełnienie trzech przesłanek, mianowicie zaistnieć musi - po pierwsze - działanie przedsiębiorcy, które - po drugie – jest bezprawne i - po trzecie - narusza zbiorowe interesy konsumentów.

Przedsiębiorca

Uczelnia jako podmiot świadczący odpłatnie usługi edukacyjne spełnia przesłanki uznania jej za przedsiębiorcę. Przez „przedsiębiorcę” rozumie się (1) przedsiębiorcę w rozumieniu przepisów o swobodzie działalności gospodarczej, a także (2) osobę fizyczną, osobę prawną a także jednostkę organizacyjną niemającą osobowości prawnej, której ustawa przyznaje zdolność prawną, organizującą lub świadczącą usługi o charakterze użyteczności publicznej, które nie są działalnością gospodarczą w rozumieniu przepisów o swobodzie działalności gospodarczej, jak również (3) osobę fizyczną wykonującą zawód we własnym imieniu i na własny rachunek lub prowadzącą działalność w ramach wykonywania takiego zawodu, (4) osobę fizyczną, która posiada kontrolę nad co najmniej jednym przedsiębiorcą, choćby nie prowadziła działalności gospodarczej w rozumieniu przepisów o swobodzie działalności gospodarczej, jeżeli podejmie dalsze działania podlegające kontroli koncentracji (5) związek przedsiębiorców (art. 4 ust. 1 lit a, b c i d ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów).

W ocenie Prezesa Urzędu, Uczelnia w zakresie, w jakim świadczy odpłatnie usługi edukacyjne na rzecz studentów studiów niestacjonarnych, ma status przedsiębiorcy na gruncie ustawy z dnia 2 lipca 2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej (tekst jedn. Dz. U. z 2007 r. Nr 155, poz. 1095 ze zm.). Stosownie do przepisu art. 4 pkt 1 w zw. z art. 2 ww. ustawy, przedsiębiorcą w rozumieniu tej ustawy jest osoba fizyczna, osoba prawna i jednostka organizacyjna niebędąca osobą prawną, której odrębna ustawa przyznaje zdolność prawną - wykonująca we własnym imieniu działalność gospodarczą tj. jest zarobkową działalnością wytwórczą, budowlaną, handlową, usługową oraz poszukiwanie, rozpoznawanie i wydobywanie kopalin ze złóż, a także działalność zawodową, wykonywaną w sposób zorganizowany i ciągły.

Zawarte w przepisach ustawy o swobodzie działalności gospodarczej pojęcie przedsiębiorcy opiera się na dwóch kryteriach: podmiotowym i funkcjonalnym.

Pierwsze z przywołanych kryteriów tj. kryterium podmiotowe ogranicza zakres tego pojęcia do trzech kategorii podmiotów: osób fizycznych, osób prawnych i jednostek organizacyjnych niebędących osobami prawnymi, którym ustawa przyznaje zdolność prawną. Uczelnia ma osobowość prawną, o czym stanowi art. 12 Prawa o szkolnictwie wyższym, nie budzi zatem wątpliwości, iż spełnia kryterium podmiotowe uznania jej za przedsiębiorcę na gruncie przywołanej definicji.

Drugie kryterium pojęcia przedsiębiorcy tj. element funkcjonalny łączy się z prowadzeniem działalności gospodarczej, do zakresu której zalicza się także działalność zawodową. Dla uznania określonej działalności za działalność gospodarczą, konieczne jest łączne spełnienie trzech warunków. Po pierwsze, dana działalność musi być działalnością zarobkową, po drugie, działalnością wykonywaną w sposób zorganizowany oraz, po trzecie, w sposób ciągły.

Odnosząc się do pierwszego ze wskazanych warunków uznania danej działalności za działalność gospodarczą, wskazać należy, że niewątpliwie uczelnie publiczne nie są podmiotami tworzonymi w celach komercyjnych, a ich działalność nie jest nastawiona na osiągnięcie zysku. Działalność podstawowa uczelni publicznej finansowana jest ze środków budżetowych. Zgodnie z art. 98 ust. 1 Prawa o szkolnictwie wyższym, przychodami uczelni publicznej są w szczególności: 1) dotacje z budżetu państwa, 2) uzyskane z budżetu państwa

środki na naukę, 3) odpłatności za świadczone usługi edukacyjne, w szczególności za kształcenie na studiach i studiach doktoranckich, prowadzonych w formach niestacjonarnych, oraz za świadczone przez uczelnie artystyczne usługi artystyczne; 4) opłaty za postępowanie związane z przyjęciem na studia; 5) jednorazowe opłaty za wydanie dyplomu, świadectwa oraz innego dokumentu związanego z tokiem studiów; 6) odpłatności za usługi badawcze i specjalistyczne, specjalistyczne i wysokospecjalistyczne usługi diagnostyczne, rehabilitacyjne lub lecznicze, a także opłaty licencyjne i przychody z działalności kulturalnej; 7) przychody z działalności gospodarczej; 8) przychody z udziałów i odsetek; 9) przychody ze sprzedaży składników własnego mienia oraz z odpłatności za korzystanie z tych składników przez osoby trzecie na podstawie umowy najmu, dzierżawy albo innej umowy; 10) przychody z tytułu darowizn, dziedziczenia, zapisów oraz ofiarności publicznej.

Stosownie natomiast do treści art. 99 ust. 2 Prawa o szkolnictwie wyższym, opłaty pobierane przez uczelnię za świadczone usługi edukacyjne związane z kształceniem studentów na studiach niestacjonarnych oraz uczestników niestacjonarnych studiów doktoranckich oraz powtarzaniem określonych zajęć na studiach stacjonarnych oraz stacjonarnych studiach doktoranckich z powodu niezadowolających wyników w nauce nie mogą przekraczać kosztów ponoszonych przez Uczelnię w zakresie niezbędnym do uruchomienia i prowadzenia tych studiów oraz zajęć na studiach z uwzględnieniem kosztów amortyzacji i remontów. Wysokość opłat za te usługi edukacyjne nie powinna zatem uwzględniać jakiegokolwiek zysku uczelni publicznej.

Niemniej okoliczność, czy Uczelnia z prowadzonej działalności dydaktycznej na rzecz studentów studiów niestacjonarnych generuje zysk, nie ma przesądzającego znaczenia dla uznania, czy prowadzona przez nią działalność ma charakter działalności gospodarczej. Powyższe znajduje potwierdzenie w orzecznictwie i piśmiennictwie.

W doktrynie wypracowanej na gruncie przepisów o działalności gospodarczej rozróżnia się pojęcie zysku od zarobku, wskazując, iż wyłącznie z tym drugim mamy do czynienia w przypadku działalności *non for profit*. Jest to działalność podmiotu, z której zarobek w całości jest przeznaczony na pokrycie kosztów jego funkcjonowania oraz/lub realizację celów statutowych (W. J. Katner „*Prawo działalności gospodarczej. Komentarz. Orzecznictwo. Piśmiennictwo*” Warszawa 2003, s. 25). Zarazem w literaturze stwierdzono, że działanie podejmowane bez zamiaru osiągnięcia zysku nie pozbawia automatycznie tej działalności charakteru działalności gospodarczej (por. W. Kubala: *Prawo działalności gospodarczej. Komentarz*, Warszawa 2000, s. 45; S. Czarnow: *Działalność gospodarcza jednostek samorządu terytorialnego jako element gospodarki komunalnej*, Rejent nr 2-3/2002, s. 48).

Przychody uzyskiwane przez uczelnię publiczną zarówno z prowadzonej działalności dydaktycznej, badawczej, jak z wyodrębnionej działalności gospodarczej mogą służyć jedynie realizacji celów, dla których uczelnia została powołana. Takie ustawowe ograniczenie możliwości dysponowania przychodem uzyskiwanym przez uczelnię zbliża ją do działalności gospodarczej prowadzonej przez fundacje i stowarzyszenia, w przypadku których ustawa również ogranicza możliwości w zakresie dysponowania dochodem uzyskanym z prowadzonej działalności. Powyższe pozwala przyjąć, iż uczelnia ma charakter instytucji *non for profit*. W stosunkach zewnętrznych wspomniana działalność w zasadzie niczym nie będzie odbiegać od działalności innych podmiotów prowadzących ją w celu osiągnięcia zysku (a nie "tylko" zarobku). Wspomniane rozróżnienie na pojęcia „zarobku” oraz „zysku” ma

zatem znaczenie jedynie w stosunkach "wewnętrznych" danego podmiotu, jako że przesądza o celach przeznaczenia wypracowanego dochodu (zarobku).

Również w orzecznictwie Sądu Najwyższego za utrwalone należy uznać stanowisko, zgodnie z którym o gospodarczym charakterze działalności nie decyduje ukierunkowanie na osiąganie zysku (tak m.in. w uchwale SN z dnia 14 maja 1998 r., sygn. akt III CZP 12/98, opubl. w OSNC 1998, nr 10, poz. 151, uchwale SN z dnia 26 kwietnia 2002 r., sygn. akt III CZP 21/02 opubl. OSNC 1002, nr 12, poz. 149, wyroku SN z 6 grudnia 2007 r., III SK 16/07 opubl. W Dz. Urz. UOKiK 2008 nr 2 poz. 21). Każda bowiem działalność gospodarcza zmierza do realizacji konkretnego celu i podlega określonym regułom ekonomicznym. Podstawową zasadą, której podporządkowana powinna być wszelka działalność gospodarcza, jest zasada racjonalnego gospodarowania, nazywana w skrócie zasadą gospodarności. Zawsze więc działalność powinna być prowadzona racjonalnie, ale nie zawsze jej celem jest osiągnięcie zysku. Prowadzący tę działalność może jedynie zmierzać do pokrywania wydatków związanych z dążeniem do osiągnięcia celu swojej działalności z przychodów z niej osiąganych. Z tego względu za podmiot prowadzący działalność gospodarczą uznano spółdzielnie mieszkaniowe, których podstawowym celem jest zaspokajanie potrzeb mieszkaniowych członków i ich rodzin, a prowadzona przez nie działalność gospodarcza nie jest nastawiona na osiągnięcie zysku (tak SN w uchwale z dnia 6 grudnia 1991 r., sygn. akt III CZP 117/91, opubl. W OSNCP 1992, nr 5, poz. 65 i uchwale z dnia 26 kwietnia 2002 r., sygn. akt III CZP 21/02, opubl. W OSNC 2002, nr 12, poz. 149). Kwestię, czy działalność gospodarcza powinna zawsze być nastawiona na zysk SN rozważał również w uchwale z dnia 11 maja 2005 r. (III CZP 11/05, OSNC 2006/3/48) w odniesieniu do działalności prowadzonej przez samodzielne publiczne zakłady opieki zdrowotnej. SN uznał, iż chociaż motywem działalności takich zakładów nie jest osiąganie zysku, lecz zaspokajanie potrzeb ludności w dziedzinie zdrowia, niewątpliwie jednak działalność leczniczą zakładów charakteryzuje dążenie do jej racjonalizacji według rachunku ekonomicznego. Jest to zatem – a przynajmniej w założeniu powinna być – działalność prowadzona według zasad racjonalnego gospodarowania, co – jak uznał SN – jest wystarczającym kryterium dla uznania jej za działalność gospodarczą (podobnie R. Trzaskowski „*Działalność gospodarcza w rozumieniu przepisów prawa cywilnego na tle orzecznictwa*” Glosa 2006 nr 2, s. 29). Zbieżne stanowisko zajął przyjął NSA, uznając, że działalność gospodarcza powinna być prowadzona racjonalnie, ale nie zawsze jej celem jest osiągnięcie zysku (por. wyrok NSA z 15 września 2005 r., FSK 2643/04, LEX nr 1538810).

Stosownie do art. 100 ust. 2 Prawa o szkolnictwie wyższym, uczelnia publiczna prowadzi samodzielną gospodarkę finansową na podstawie opracowywanego planu rzeczowo-finansowego, zgodnie z przepisami o finansach publicznych i o rachunkowości, co pozwala stwierdzić, że jej działalność podporządkowana jest zasadzie racjonalnego gospodarowania.

Uczelnia spełnia także drugi z warunków uznania prowadzonej przez nią działalności jako działalności gospodarczej tj. warunek prowadzenia jej w sposób zorganizowany. W literaturze zorganizowanie działalności utożsamia się z dokonaniem wyboru formy organizacyjno-prawnej. Uczelnia ma osobowość prawną z mocy prawa, a przepisy ustawy – Prawo o szkolnictwie wyższym w sposób szczegółowy określają ustrój i sposób funkcjonowania Uczelni. Działalność ta ma zatem charakter zorganizowany.

Nie ulega również wątpliwości, że działalność Uczelni realizuje także trzecią przesłankę konieczną dla zakwalifikowania danej działalności jako działalności gospodarczej tj. przesłankę ciągłości działania. Przesłankę tę powszechnie rozumie się jako istnienie zamiaru powtarzalności określonych czynności celem osiągnięcia dochodu. Funkcjonowanie uczelni zakłada podejmowanie określonych czynności w ramach ustalonych z góry cykli – lat i semestrów akademickich, co przesądza o zamiarze powtarzalności tych działań i dowodzi istnienia cechy ciągłości działania.

Mając na względzie wskazane powyżej cechy działalności gospodarczej, uznać należy, że uczelnia publiczna świadcząc odpłatne usługi edukacyjne, taką działalność gospodarczą prowadzi.

Należy również zauważyć, iż przymiotu przedsiębiorcy nie odbiera uczelni przepis art. 106 Prawa o szkolnictwie wyższym, zgodnie z którym prowadzenie przez uczelnię działalności dydaktycznej, naukowej, badawczej, doświadczalnej, artystycznej, sportowej, diagnostycznej, rehabilitacyjnej lub leczniczej nie stanowi działalności gospodarczej w rozumieniu przepisów ustawy o swobodzie działalności gospodarczej. Przepis ten ma bowiem tylko to znaczenie, że wskazuje, iż do tej kategorii podmiotów nie stosuje się wynikających z ustawy o swobodzie działalności gospodarczej rygorów regulujących zasady prowadzenia działalności gospodarczej (uczelnie nie podlegają wpisowi do rejestru przedsiębiorców).

Z ostrożności procesowej wskazać też należy, że nawet gdyby uznać, że Uniwersytet nie spełnia przesłanek uznania go za przedsiębiorcę w rozumieniu art. 4 ust. 1 ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów tj. nie wypełnia definicji przedsiębiorcy w rozumieniu przepisów ustawy o swobodzie działalności gospodarczej, to niewątpliwie można przyjąć, iż spełnia on kryteria definicji przedsiębiorcy z art. 4 pkt 1 a ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów. Stosownie do przywołanego przepisu ustawy, przedsiębiorcą jest osoba fizyczna, osoba prawna, a także jednostka organizacyjna niemająca osobowości prawnej, której ustawa przyznaje zdolność prawną, organizującą lub świadczącą usługi o charakterze użyteczności publicznej, które nie są działalnością gospodarczą w rozumieniu przepisów o swobodzie działalności gospodarczej.

Niewątpliwym jest bowiem, iż Uniwersytet świadcząc usługi edukacyjne, prowadzi działalność w sferze użyteczności publicznej. W prawie polskim brak jest definicji „użyteczności publicznej”, dla wyjaśnienia tego zjawiska powszechnie przyjmuje się jednak za punkt wyjścia pojęcie „dóbr lub usług zbiorowych”. Ze względu na rolę społeczną, jaką dobra takie i usługi odgrywają, gwarantem ich dostępności jest państwo, które świadczy je lub organizuje, stwarzając specyficzne warunki funkcjonowania ich dostawców, m.in. poprzez udzielanie im wsparcia finansowego (por. E. Modzelewska – Wąchał *„Ustawa o ochronie konkurencji i konsumentów. Komentarz”* Twigger, Warszawa 2002, str. 32-33).

Zadania mające charakter użyteczności publicznej należy rozumieć możliwie najszerzej. Do zadań użyteczności publicznej Trybunał zaliczył między innymi rozwój nauki oraz zapewnienie oświaty. Zważyć należy, że zapewnienie edukacji należy do władz publicznych. Na poziomie szkolnictwa wyższego zadanie to realizują publiczne oraz niepubliczne szkoły wyższe. Stosownie do treści art. 15 ust. 1 Prawa o szkolnictwie wyższym, władze publiczne, na zasadach określonych w tej ustawie, zapewniają uczelniom publicznym środki finansowe niezbędne do wykonywania ich zadań oraz udzielają pomocy uczelniom niepublicznym w zakresie i formach określonych w ustawie.

W tym miejscu należy nadmienić, że w wyroku z dnia 7 kwietnia 2004 r. (sygn. akt SK 22/04) Sąd Najwyższy jednoznacznie orzekł, iż świadczenie usług edukacyjnych jest działalnością w sferze użyteczności publicznej. Wyrok wprawdzie dotyczył szkół niepublicznych, mając jednak na względzie, że takie same zadania władzy publicznej w zakresie zapewnienia edukacji jak niepubliczne szkoły wyższe realizują uczelnie publiczne, przywołane powyżej stanowisko Sądu należy także odnosić do tej kategorii podmiotów.

Mając na względzie powyższe, stwierdzić należy, że również Uniwersytet w zakresie swojej działalności świadczy usługi o charakterze użyteczności publicznej, co oznacza, że posiada status przedsiębiorcy na gruncie art. 4 pkt 1 a ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów.

Reasumując, uznać należy, że Uniwersytet podlega podmiotowemu zakresowi ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów co najmniej według definicji przedsiębiorcy z art. 4 pkt 1 a ustawy.

Uprawdopodobnienie bezprawności działania

Zbiorowe interesy konsumentów podlegają ochronie przed wymierzonymi w nie bezprawnymi działaniami przedsiębiorców. Same przepisy ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów co do zasady nie regulują konstrukcji bezprawności działań przedsiębiorcy. Przepisy regulujące postępowanie w sprawie praktyk naruszających zbiorowe interesy konsumentów w większości mają charakter procesowy. Materialnoprawne przesłanki, istotne z punktu widzenia wydania decyzji, znajdują się w innych niż ustawa o ochronie konkurencji i konsumentów aktach prawa powszechnie obowiązującego. Prezes Urzędu oceniając zachowanie przedsiębiorcy pod kątem ewentualnego naruszenia przepisów zakazujących stosowania praktyk naruszających zbiorowe interesy konsumentów, co do zasady musi zatem stosować inne akty prawa powszechnie obowiązującego i na ich podstawie stwierdzić, czy działanie przedsiębiorcy jest bezprawne. Zgodnie z art. 87 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. Nr 78, poz. 483) *źródłami powszechnie obowiązującego prawa Rzeczypospolitej Polskiej są: Konstytucja, ustawy, ratyfikowane umowy międzynarodowe oraz rozporządzenia. Źródłami powszechnie obowiązującego prawa Rzeczypospolitej Polskiej są na obszarze działania organów, które je ustanowiły, akty prawa miejscowego.* Podnieść przy tym należy, że bezprawność w rozumieniu przepisów z zakresu ochrony konkurencji i konsumentów jest taką cechą działania, która polega nie tylko na jego sprzeczności z normami prawa, ale także z zasadami współżycia społecznego bądź dobrych obyczajów bez względu na winę, a nawet świadomość sprawcy. Dla ustalenia bezprawności działania wystarczy zatem ustalenie, że określone zachowanie koliduje z przepisami prawa, zasadami współżycia społecznego czy dobrymi obyczajami.

Bezprawność działań przedsiębiorcy co do zasady wynika z naruszenia innych niż ustawa o ochronie konkurencji i konsumentów przepisów powszechnie obowiązujących, niemniej należy wskazać, iż ustawa o ochronie konkurencji i konsumentów w jednym przypadku identyfikuje wprost jako bezprawne działanie przedsiębiorcy, a mianowicie działanie polegające na stosowaniu postanowień wzorców umownych uznanych za niedozwolone i wpisanych do rejestru prowadzonego przez Prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów. Jak wynika z wyroku SOKiK z dnia 25 marca 2004 r. (sygn. akt XVII Ama 51/03), w oparciu o art. 24 ust. 2 można sformułować samoistną przesłankę

bezprawności, jeżeli ustali się, że przedsiębiorca stosował postanowienia wzorców umów, które zostały wpisane do rejestru postanowień wzorców umowy uznanych za niedozwolone, o którym mowa w art. 479⁴⁵ § 2 k.p.c. A zatem wykazanie, że przedsiębiorca wprowadził do obrotu wzorec umowy zawierający postanowienia o treści już wpisanej do rejestru klauzul abuzywnych stanowi wystarczającą przesłankę do uznania bezprawności działania tego przedsiębiorcy.

Należy bowiem podnieść, że stosowanie postanowienia, które po uznaniu go przez Sąd Okręgowy w Warszawie – Sąd Ochrony Konkurencji i Konsumentów za niedozwolone zostało wpisane do rejestru niedozwolonych postanowień umownych, jest prawnie zakazane. Prawomocny wyrok SOKiK, wydany po przeprowadzeniu kontroli abstrakcyjnej wzorca umowy, wskazujący treść postanowień wzorca umowy uznanych za niedozwolone i zakazujący ich wykorzystywania ma od chwili wpisania uznanego za niedozwolone postanowienia wzorca umowy do rejestru klauzul abuzywnych skutek wobec osób trzecich (art. 479⁴³ k.p.c.). Przepis tego artykułu rozszerza zatem prawomocność wyroku wydanego w sprawie o uznanie postanowień wzorca umowy za niedozwolone na osoby trzecie. Przepis art. 479⁴³ k.p.c. stanowiąc, iż wyrok ma skutek wobec osób trzecich, nie ogranicza w żaden sposób kategorii tych podmiotów. *Lege non distinguente*, wyrok ma skutek wobec wszystkich, tzn. zarówno wobec przedsiębiorcy, który klauzulę wprowadził do swoich wzorców umów, jak i do każdego innego przedsiębiorcy, stosującego własne warunki umów. Należy zatem przyjąć, że wyrok SOKiK od chwili wpisania klauzuli do rejestru prowadzonego przez Prezesa UOKiK wywiera skutek względem wszystkich uczestników obrotu, co oznacza, że żaden z podmiotów uczestniczących w obrocie prawnym nie może posługiwać się przedmiotowym postanowieniem.

Należy przy tym podkreślić, że dla uznania, iż klauzula wpisana do rejestru i klauzula z nią porównywana są tożsame nie jest konieczna dokładna literalna identyczność tych postanowień. Rozbieżność użytych wyrażen, zmiana szyku zdania czy zastosowanie synonimów nie eliminuje abuzywnego charakteru ocenianego postanowienia. By zaistniała możliwość uznania dwóch postanowień za tożsame wystarczy, by hipoteza postanowienia kwestionowanego w toku postępowania w sprawie praktyk naruszających zbiorowe interesy konsumentów mieściła się w hipotezie klauzuli wpisanej do rejestru. *„Nie jest konieczna literalna zgodność porównywalnych klauzul. Głównym czynnikiem przesądzającym powinien być, zdaniem Sądu, zamiar, cel jakiemu ma służyć kwestionowana klauzula. Jeśli jest on zgodny z celem utworzenia klauzuli uznanej za niedozwoloną, można uznać, iż obie są tożsame”* (wyrok SOKiK z dnia 25 maja 2005 r. sygn. akt XVII Ama 46/04). Stanowisko to znalazło również potwierdzenie w uchwale SN z dnia 13 lipca 2006 r., sygn. akt III SZP 3/06, w której Sąd ten argumentował, iż *„stosowanie klauzuli o zbliżonej treści do klauzuli wpisanej do rejestru, która wywołuje takie same skutki, godzi przecież tak samo w interesy konsumentów, jak stosowanie klauzuli identycznej co wpisana do rejestru”*.

Uprawdopodobnienie naruszenia zbiorowych interesów konsumentów

Dla stwierdzenia przez Prezesa Urzędu stosowania przez przedsiębiorcę praktyki określonej w art. 24 ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów konieczne jest także wykazanie, że w wyniku jej stosowania przez przedsiębiorcę naruszony został zbiorowy interes konsumentów. Zbiorowy interes konsumentów oznacza interes dotyczący ogółu, a naruszenie tego interesu może mieć miejsce, gdy skutkami działań sprzecznych z ustawą

o ochronie konkurencji i konsumentów dotknięty jest szerszy krąg uczestników rynku, jak i wtedy, gdy działania te wywołują inne niekorzystne zjawiska. Do naruszenia zbiorowych interesów konsumentów konieczne jest, by działanie przedsiębiorcy zostało skierowane nie do konkretnego adresata, lecz do adresata, którego nie da się z góry oznaczyć indywidualnie. Wobec tego działanie to jest w stanie wywołać niekorzystne następstwa w odniesieniu do każdego z konsumentów (a nie jedynie wobec określonego konsumenta) i zagraża ono, przynajmniej potencjalnie, interesom każdego z członków zbiorowości konsumentów.

Prezes Urzędu odniósł ww. przesłanki stosowania praktyk naruszających zbiorowe interesy konsumentów do poszczególnych zachowań Uczelni kwestionowanych w toku niniejszego postępowania, oceniając odrębnie stosowany przez nią wzorzec umowny *Umowa o warunkach odpłatności za studia w Uniwersytecie Warszawskim* w odniesieniu do opłat ponoszonych w toku studiów niestacjonarnych (ad. I.1 sentencji decyzji), w odniesieniu do zamieszczonego w treści tego wzorca postanowienia wpisanego do rejestru postanowień wzorców umowy uznanych za niedozwolone (ad. I.2 sentencji decyzji) oraz w odniesieniu do opłat ponoszonych w trakcie kursów dokształcających i studiów podyplomowych (ad. III sentencji decyzji).

Ad. I.1 sentencji decyzji - naruszenie art. 160 ust. 1 Prawa o szkolnictwie wyższym

Zgodnie z art. 160 ust. 3 Prawa o szkolnictwie wyższym, warunki odpłatności za studia określa umowa zawarta między uczelnią a studentem w formie pisemnej. Przepisy ustawy nie precyzują zakresu uregulowania, jaki winien zostać zawarty w treści umowy zawieranej ze studentem. Przywołany przepis ustawy wskazuje jedynie, iż umowa ta ma „określać warunki odpłatności za studia”. Skoro ustawa posługuje się szerokim pojęciem „warunków odpłatności za studia”, to zakresu znaczeniowego tego pojęcia nie można dowolnie ograniczać. Tym samym uznać należy, że fragmentaryczne uregulowanie tych kwestii w umowie ze studentem nie jest wystarczające.

Zgodnie z art. 99 ust. 1 Prawa o szkolnictwie wyższym, Uczelnia publiczna może pobierać opłaty za świadczone usługi edukacyjne związane z:

- 1) kształceniem studentów na studiach niestacjonarnych oraz uczestników niestacjonarnych studiów doktoranckich;
- 2) powtarzaniem określonych zajęć na studiach stacjonarnych oraz stacjonarnych studiach doktoranckich z powodu niezadowolających wyników w nauce;
- 3) prowadzeniem studiów w języku obcym;
- 4) prowadzeniem zajęć nieobjętych planem studiów;
- 5) prowadzeniem studiów podyplomowych oraz kursów dokształcających.

Na podstawie § 20 ust. 1 rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego w sprawie dokumentacji przebiegu studiów, Uczelnia pobiera opłaty za wydanie:

- 1) legitymacji studenckiej i jej duplikatu;
- 2) indeksu i jego duplikatu;
- 3) dyplomu ukończenia studiów, jego duplikatu oraz dodatkowego odpisu dyplomu w tłumaczeniu na język obcy;

4) dokumentu stwierdzającego ukończenie studiów podyplomowych i jego duplikatu.

Analiza postanowień wzorca umownego *Umowa o warunkach odpłatności za studia w Uniwersytecie Warszawskim* wykazała, że umowa ta zobowiązuje studenta do ponoszenia określonych opłat w toku studiów tj. opłaty czesnego, opłaty za powtarzanie zajęć, semestru lub roku z powodu niezadowalających wyników w nauce, opłat za zajęcia nie objęte planem studiów i inne opłaty przewidziane przepisami prawa powszechnie obowiązującego. Umowa ta wskazuje wysokość czesnego na danym kierunku studiów, nie reguluje natomiast wysokości pozostałych opłat ponoszonych przez studenta w trakcie studiów.

W ocenie Prezesa Urzędu, zawarcie w treści umowy zobowiązania studenta do uiszczania wymienionych w tej umowie opłat, jak również innych opłat przewidzianych przepisami prawa, w żaden sposób nie stanowi wypełnienia obowiązku „określenia” w umowie warunków odpłatności za studia. Zasadne jest zatem twierdzenie, że Uniwersytet, wbrew ciążącemu na nim obowiązkowi nie uregulował w umowie warunków odpłatności za studia w zakresie opłat, pobieranych na podstawie art. 99 ust. 1 Prawa o szkolnictwie wyższym, za powtarzanie zajęć, semestru lub roku na studiach niestacjonarnych z powodu niezadowalających wyników w nauce i prowadzenie zajęć nieobjętych planem studiów, oraz opłat pobieranych na podstawie § 20 rozporządzenia Ministra Nauki i szkolnictwa Wyższego w sprawie dokumentacji przebiegu studiów, za wydanie legitymacji studenckiej i jej duplikatu, indeksu i jego duplikatu, dyplomu ukończenia studiów i jego duplikatu oraz dodatkowego odpisu dyplomu w tłumaczeniu na język obcy. Takie działanie Uczelni narusza dyspozycję art. 160 ust. 3 Prawa o szkolnictwie wyższym, co uzasadnia zarzut bezprawności.

Ustosunkowując się do przedstawionego w toku niniejszego postępowania stanowiska Uniwersytetu, że relacja pomiędzy Uczelnią publiczną a studentem opiera się głównie na zasadach właściwych dla prawa administracyjnego, wskazać należy, że w przynajmniej w zakresie dotyczącym warunków odpłatności za studia relacja ta ma charakter cywilnoprawny (tak też stwierdził Sąd Apelacyjny w Warszawie w przywoływanym przez stronę postępowania wyroku z dnia 19 czerwca 2007 r., VI ACa 186/07).

Powyższe argumenty Uniwersytetu nie mogą być uznane w odniesieniu do relacji między uczelnią publiczną a studentem, które są przedmiotem niniejszej sprawy. Decydujące są tu unormowania ustawowe. Zgodnie bowiem z treścią art. 160 ust. 3 Prawa o szkolnictwie wyższym, warunki odpłatności za studia określa umowa zawarta między uczelnią a studentem w formie pisemnej. Przepis ten jednoznacznie wskazuje, że pomiędzy uczelnią a studentem powstają relacje mające cechy stosunku cywilnoprawnego. Ze sformułowania treści tego przepisu wynika, iż intencją ustawodawcy było podporządkowanie stosunków uczelnia – student tym samym rygorom, które - zgodnie z przepisami kodeksu cywilnego – obowiązują innych profesjonalistów zawierających umowy z konsumentami. Gdyby celem ustawodawcy nie było przesądzenie, iż pomiędzy uczelnią a studentem nawiązuje się relacja cywilnoprawna, nie posłużyłby się on pojęciem „umowy” typowym dla prawa cywilnego.

Zważyć przy tym należy, że wzajemna relacja, jaka nawiązuje się między studentem a uczelnią w zakresie odpłatności za studia, cechuje się podstawowymi cechami stosunku cywilnoprawnego. Charakterystyczną cechą stosunku cywilnoprawnego jest fakt, że zawiązuje się on z woli stron, które według własnego uznania mogą do niego przystąpić lub też nie. Nie ma zaś wątpliwości, że student nie może być przymuszony przez jakikolwiek organ Państwa do korzystania z usług edukacyjnych konkretnej uczelni, jak również, że

uczelnia nie ma obowiązku pobierania opłat od studenta. Uczelnia, zgodnie z art. 99 ust. 1 Prawa o szkolnictwie wyższym może w zakresie określonym ustawą pobierać opłaty za świadczone usługi edukacyjne, ale na podstawie art. 99 ust. 3 tej ustawy może również w całości lub w części zwalniać studentów z tych opłat. Zważyć przy tym również należy, że opłata za studia nie ma charakteru daniny publicznej. Nie stanowi ona przychodu budżetu państwa, jest przychodem uczelni, a jej wysokość jest powiązana z ekwiwalentem w postaci określonych świadczeń edukacyjnych (wykładów, ćwiczeń, egzaminów itp.), na co wskazuje chociażby, powszechnie znany fakt różnicowania opłat na różnych kierunkach studiów.

Fakt, że umowa między uczelnią a studentem powstaje z woli samych stron, brak tu przymusu ze strony Państwa, a strony pozostają w tym zakresie względem siebie autonomiczne, świadczą o nawiązaniu między uczelnią a studentem, przynajmniej w odniesieniu do odpłatności za studia, relacji cywilnoprawnej.

Bez znaczenia pozostaje również podnoszona przez Uniwersytet okoliczność, że umowa o warunkach odpłatności za studia, o której mowa w art. 160 ust. 3 Prawa o szkolnictwie wyższym, ma „jedynie znaczenie deklaratoryjne”, gdyż rodzaje i wysokość pobieranych przez uczelnie opłat ustalane są w trybie administracyjnoprawnym na warunkach określonych w art. 99 Prawa o szkolnictwie wyższym. Fakt, że wysokość opłat ustalana jest przez jedną ze stron tego stosunku tj. przez Uczelnię i musi mieć swoje uzasadnienie w faktycznych kosztach prowadzenia studiów nie zmienia cywilnoprawnego charakteru umowy zawieranej przez Uczelnię ze studentami. Podkreślić przy tym należy, że przedmiotem zarzutu wobec Uczelni jest okoliczność, iż Uczelnia nie zamieszcza odpowiedniej regulacji dotyczącej opłat za studia w treści umów ze studentami. Obowiązek Uczelni w tym zakresie jest natomiast niezależny od trybu i sposobu ustalania wysokości tych opłat przez Uczelnię.

Umowy zawierane przez Uczelnię powinny w sposób prawidłowy regulować warunki odpłatności za studia. Przejawiać się to powinno przede wszystkim w ukształtowaniu wzajemnych relacji w sposób pełny tj. bez pominięcia jakichkolwiek kwestii wymagających regulacji. Zaniechanie wprowadzenia do umów obligacyjnych tj. wymaganych z mocy art. 160 ust. 3 Prawa o szkolnictwie wyższym regulacji sytuuje umowę jako godzącą w interesy najsłabszych uczestników rynku, jakimi są konsumenci. Student, który w pełni ponosi ciężar finansowy pobieranej nauki i w związku z tym zawiera z uczelnią stosowną umowę, musi na etapie zawierania tej umowy mieć zapewnione prawo do korzystania z podstawowych praw kontraktowych. *„Obowiązek informowania partnera o istotnych (z jego punktu widzenia) okolicznościach dotyczących kontraktu, jego przedmiotu i treści, przedmiotu świadczenia, a także powinność czynienia tego w sposób prawdziwy, rzeczowy i kompletny – jest cechą generalną prawa umów i wypływa z obowiązku lojalnego kontraktowanie”* (E. Łętowska „Prawo umów konsumenckich” Wydanie 2, Warszawa 2002, str. 216-217). Biorąc pod uwagę powyższe, uznać należy, że ustawodawca wprowadzając obowiązek zawierania przez uczelnie umów cywilnoprawnych ze studentami niewątpliwie zmierzał do tego, by już na etapie zapisu na studia konsument otrzymywał pełne i rzetelne informacje na temat płatności, jakie będzie zobowiązany ponosić pobierając naukę w Uczelni, a także warunków wnoszenia tych płatności. Należy podkreślić, że z faktu istnienia utrudnień w zapoznaniu się z całokształtem uprawnień i obowiązków studenta wynika, iż z powodu niepełnej ich znajomości uciążliwe, a nawet niemożliwe może okazać się prawidłowe wykonywanie jego zobowiązań.

W przedmiotowej sprawie opisane zachowanie Uczelni dotyczy zbiorowego interesu konsumentów, gdyż skierowane jest do nieokreślonego kręgu konsumentów, których nie sposób jednoznacznie zidentyfikować. Antykonsumenckie ostrze stosowanych praktyk wymierzone jest bowiem we wszystkich studentów, z którymi Uniwersytet zawarł umowę o naukę na studiach niestacjonarnych o treści zakwestionowanej w toku niniejszego postępowania, jak również w jego potencjalnych studentów, będących konsumentami w rozumieniu przepisów ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów.

Powyższe wskazuje na naruszenie w przedmiotowej sprawie zbiorowego interesu konsumentów, przez który należy rozumieć prawo wszystkich studentów (konsumentów) do ukształtowania umowy o naukę na studiach niestacjonarnych zgodnie z przepisami prawa powszechnie obowiązującego.

Mając powyższe na względzie, za uprawdopodobnione należy uznać, iż niezamieszczenie w umowach zawieranych ze studentami postanowień określających warunki odpłatności za studia w zakresie opłat, pobieranych na podstawie art. 99 ust. 1 Prawa o szkolnictwie wyższym, za powtarzanie zajęć, semestru lub roku z powodu niezadowalających wyników w nauce, za zajęcia nieobjęte planem studiów oraz opłat, pobieranych na podstawie § 20 rozporządzenia w sprawie dokumentacji przebiegu studiów, za wydanie legitymacji studenckiej i jej duplikatu, indeksu i jego duplikatu, dyplomu ukończenia studiów, jego duplikatu oraz dodatkowego odpisu dyplomu w tłumaczeniu na język obcy jest bezprawne i godzi w zbiorowy interes konsumentów.

Ad. I.2 sentencji decyzji – stosowanie we wzorcu umownym postanowienia wpisanego do rejestru postanowień wzorców umowy uznanych za niedozwolone

W § 9 *Umowy o warunkach odpłatności za studia w Uniwersytecie Warszawskim* Uczelnia zawarła postanowienie, zgodnie z którym „*Wszelkie spory wynikające z niniejszej Umowy Strony poddają rozstrzygnięciu sądów powszechnych właściwych dla siedziby Uczelni*”. Postanowienie to wskazuje jako sąd właściwy do rozstrzygania kwestii spornych pomiędzy stronami umowy sąd miejscowo właściwy dla siedziby przedsiębiorcy.

W rejestrze postanowień wzorców umowy uznanych za niedozwolone znajduje się szereg klauzul wskazujących, iż jedynym sądem właściwym do rozstrzygnięcia spraw spornych, które mogą wynikać z łączącego strony stosunku prawnego, jest sąd miejscowo właściwy dla siedziby przedsiębiorcy. Sąd Okręgowy w Warszawie – Sąd Ochrony Konkurencji i Konsumentów wielokrotnie już stwierdzał (por. wyroki SOKiK o sygn. akt XVII Amc 50/01, XVII Amc 162/05, XVII Amc 156/05, XVII Amc 60/02, XVII Amc 59/03, XVII Amc 35/01, XVII Amc 78/03, XVII Amc 119/03, XVII Amc 94/03, XVII Amc 80/03) abuzywność postanowień umownych zawierających klauzule prorogacyjne, wskazując, iż narzucanie konsumentowi we wzorcu umownym sądu właściwego do rozstrzygania spraw, które mogą w przyszłości wynikać z łączącego strony stosunku prawnego, godzi w interesy konsumenta, gdyż utrudnia mu znacznie drogę sądową. Postanowienie takie niejednokrotnie zmusza bowiem konsumenta do prowadzenia sporu sądowego w odległej od jego miejsca zamieszkania miejscowości. Takie postanowienia stanowią klauzule abuzywne określone w art. 385³ pkt 23 k.c., gdyż narzucają rozpoznanie sprawy przez sąd, który wedle ustawy nie jest miejscowo właściwy.

Przykładowo, w wyroku SOKiK z dnia 11 maja 2006 r. (sygn. akt XVII Amc 176/05) za niedozwolone zostało uznane postanowienie: „*W przypadku nie dojścia przez strony do porozumienia, sądem właściwym do rozstrzygnięcia wszelkich sporów będzie sąd właściwy dla siedziby Uniwersyteckiej Szkoły Kształcenia Indywidualnego*”. Postanowienie to zostało wpisane do rejestru prowadzonego przez Prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów w dniu 3 sierpnia 2006 r. pod pozycją nr 801.

Jak wskazano powyżej, dla uznania tożsamości postanowień umownych nie jest konieczna dokładna literalna identyczność porównywanych postanowień, istotnym jest natomiast, czy postanowienia te rodzą jednakowe skutki dla konsumenta będącego kontrahentem przedsiębiorcy stosującego wzorzec. W związku z tym, że obie analizowane klauzule wskazują jako sąd właściwy do rozstrzygania kwestii spornych pomiędzy stronami umowy sąd miejscowo właściwy dla siedziby przedsiębiorcy, należy uznać, iż wywołują one dla konsumenta identyczne konsekwencje prawne. Zasadne jest zatem twierdzenie, że postanowienie § 9 ust. 3 *Umowy o warunkach odpłatności za studia w Uniwersytecie Warszawskim* jest tożsame z ww. postanowieniem umownym wpisanym do rejestru klauzul abuzywnych pod numerem 801.

Wzorzec umowny zawierający wskazane powyżej postanowienie kierowany jest do nieoznaczonego kręgu osób tj. faktycznych i potencjalnych studentów Uniwersytetu Warszawskiego. Tym samym bezprawne działanie Uczelni, polegające na wykorzystywaniu postanowienia wpisanego do rejestru klauzul abuzywnych, może godzić w interesy konsumentów o charakterze zbiorowym.

Za uprawdopodobnione uznać zatem należy, że działanie Uczelni, polegające na stosowaniu w § 9 ust. 3 *Umowy o warunkach odpłatności za studia w Uniwersytecie Warszawskim* postanowienia o treści „*Wszelkie spory wynikające z niniejszej Umowy Strony poddają rozstrzygnięciu sądów powszechnych właściwych dla siedziby Uczelni*” stanowi praktykę naruszającą zbiorowe interesy konsumentów, o której mowa w art. 24 ust. 2 pkt 1 ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów.

Zobowiązanie przedsiębiorcy do podjęcia lub zaniechania określonych działań zmierzających do zapobieżenia naruszeniom art. 24 ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów.

Jeżeli, stosownie do przepisu art. 28 ust. 1 ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów, przedsiębiorca, któremu jest zarzucane naruszenie przepisu art. 24 ww. ustawy, zobowiąże się do podjęcia lub zaniechania określonych działań zmierzających do zapobieżenia ww. naruszeniom, Prezes Urzędu może, w drodze decyzji, zobowiązać przedsiębiorcę do wykonania tych zobowiązań.

W toku postępowania Prezes UOKiK ustalił, iż wzorzec *Umowy o warunkach odpłatności za studia w Uniwersytecie Warszawskim* został zmodyfikowany w ten sposób, iż nie narusza już art. 24 ust. 1 i 2 ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów. Nowy wzór umów spełnia bowiem standardy określone w ustawie – Prawo o szkolnictwie wyższym i nie zawiera postanowień o treści tożsamej z postanowieniami wpisanymi do rejestru klauzul abuzywnych.

Jednocześnie Uniwersytet zobowiązał się, iż przy zawieraniu nowych umów ze studentami będzie stosować nowy wzorzec *Umowy o warunkach odpłatności za studia w Uniwersytecie Warszawskim*, który został przekazany Prezesowi Urzędu wraz z pismem z dnia 28 lutego 2008 r. oraz, że w drodze aneksów dokona zmian we wszystkich dotychczas zawartych umowach stosownie do treści ww. nowego wzorca umownego.

Należy uznać, że przyjęte przez Uniwersytet rozwiązania są równoznaczne z podjęciem działań zmierzających do zapobieżenia uprawdopodobnionym w toku niniejszego postępowania naruszeniom art. 24 ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów. Z uwagi na powyższe, istnieje możliwość skorzystania z instrumentu prawnego przewidzianego art. 28 ust. 1 ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów. Jako że przedsiębiorca przejawiał inicjatywę mającą na celu eliminację działań powodujących naruszenie prawa, celowa i uzasadniona jest akceptacja propozycji Uczelni, z której wynika zamiar stosowania przy zawieraniu umów ze studentami nowych wzorców umownych, jak również zamiar zmiany wszystkich umów zawartych na podstawie wzorów umownych kontrolowanych w niniejszym postępowaniu do dnia 30 listopada 2008 r.

Stąd należało orzec jak w punktach I.1. i I.2. sentencji niniejszej decyzji.

Zobowiązanie do złożenia sprawozdania o stopniu realizacji zobowiązań.

Stosownie do art. 28 ust. 3 ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów w *decyzji (...)* Prezes Urzędu nakłada na przedsiębiorcę obowiązek składania w wyznaczonym terminie informacji o stopniu realizacji zobowiązań.

Zgodnie z tym przepisem Uniwersytet został zobowiązany do złożenia do dnia 10 grudnia 2008 r. sprawozdania o realizacji przyjętego zobowiązania, które ma zawierać:

- informację dotyczącą liczby umów, których treść została zmieniona do dnia 30 listopada 2008 r., stosownie do wzoru *Umowy o warunkach odpłatności za studia w Uniwersytecie Warszawskim*, załączonego do pisma Uniwersytetu z dnia 28 lutego 2008 r.,
- informację dotyczącą liczby nowych umów, zawartych do dnia 30 listopada 2008 r. na podstawie wzoru *Umowy o warunkach odpłatności za studia w Uniwersytecie Warszawskim*, załączonego do pisma Uniwersytetu z dnia 28 lutego 2008 r.

Stąd należało orzec jak w punkcie II. sentencji decyzji.

Ad. III sentencji decyzji – częściowe umorzenie postępowania

Przedmiotem postawionego Uniwersytetowi zarzutu było także niezawarcie w stosowanym wzorze *Umowy o warunkach odpłatności za studia w Uniwersytecie Warszawskim*, wbrew dyspozycji art. 160 ust. 3 Prawa szkolnictwie wyższym, postanowień określających warunki odpłatności za studia w zakresie opłat, pobieranych na podstawie art. 99 ust. 1 Prawa o szkolnictwie wyższym, za kursy kształcące oraz opłat, pobieranych na podstawie § 20 rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 2 listopada 2006 r. w sprawie dokumentacji przebiegu studiów (Dz. U. Nr 224, poz. 1364), za wydanie dokumentu stwierdzającego ukończenie studiów podyplomowych i jego duplikatu, co może stanowić praktykę, określoną w art. 24 ust. 2 ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów.

Jednak, jak stwierdzono w trakcie prowadzonego postępowania, przepis art. 160 ust. 3 Prawa o szkolnictwie wyższym, wprowadzający obowiązek zawarcia umowy o warunkach odpłatności za studia nie odnosi się do studiów podyplomowych ani kursów dokształcających. Przepis ten używa bowiem terminu „studia”. Stosownie natomiast do treści art. 2 ust. 2 pkt 1 tej ustawy, ilekroć w ustawie jest mowa o studiach bez bliższego określenia – rozumie się przez to studia wyższe tj. studia prowadzone przez uczelnię posiadającą uprawnienia do ich prowadzenia, kończące się uzyskaniem odpowiedniego tytułu zawodowego, jakim – w świetle art. 2 ust. 1 pkt 6 ustawy – jest tytuł licencjata, inżyniera, magistra lub tytuł równorzędny. Z powyższego wynika zatem, że przepis art. 160 ust. 3 Prawa o szkolnictwie wyższym nie ma zastosowania do form kształcenia, nie będących studiami wyższymi w rozumieniu ustawy, tj. studiów podyplomowych czy kursów dokształcających.

Powyższe ustalenia czynią – zdaniem Prezesa Urzędu – bezprzedmiotowym postępowanie dotyczące omawianego zarzutu.

Oczywistym jest bowiem, iż Uczelnia nie miała obowiązku regulować we wzorcu umownym *Umowa o warunkach odpłatności za studia w Uniwersytecie Warszawskim* warunków odpłatności za studia w zakresie opłat pobieranych za kursy dokształcające oraz opłat pobieranych za wydanie dokumentu stwierdzającego ukończenie studiów podyplomowych i jego duplikatu.

Zgodnie z art. 105 § 1 k.p.a., gdy postępowanie z jakiegokolwiek przyczyny stało się bezprzedmiotowe, organ administracji publicznej wydaje decyzję o umorzeniu postępowania.

W orzecznictwie utrwalony jest pogląd, że przesłanka bezprzedmiotowości występuje, gdy brak jest podstaw prawnych do merytorycznego rozstrzygnięcia danej sprawy w ogóle bądź nie było podstaw do jej rozpoznania w drodze postępowania administracyjnego. Naczelny Sąd Administracyjny w wyroku z dnia 24 kwietnia 2003 r. (sygn. akt III SA 2225/01) podniósł, że bezprzedmiotowość postępowania oznacza brak któregoś z elementów stosunku materialnoprawnego, skutkującego tym, iż nie można załatwić sprawy przez rozstrzygnięcie jej co do istoty. Jest to orzeczenie formalne, kończące postępowanie bez jego merytorycznego rozstrzygnięcia. Bezprzedmiotowość wynika z przyczyn podmiotowych lub przedmiotowych. Bezprzedmiotowość postępowania administracyjnego to brak przedmiotu postępowania. Tym przedmiotem jest zaś konkretna sprawa, w której organ administracji państwowej jest władny i jednocześnie zobowiązany rozstrzygnąć na podstawie przepisów prawa materialnego o uprawnieniach lub obowiązkach indywidualnego podmiotu.

W analizowanej tu sprawie mamy do czynienia z taką właśnie sytuacją. Prezes Urzędu postawił zarzut stosowania praktyki naruszającej zbiorowe interesy konsumentów polegającej na nieuregulowaniu w *Umowie o warunkach odpłatności za studia w Uniwersytecie Warszawskim* warunków odpłatności za studia w zakresie opłat pobieranych za kursy dokształcające oraz opłat pobieranych za wydanie dokumentu stwierdzającego ukończenie studiów podyplomowych i jego duplikatu. W toku prowadzonego postępowania ujawniono jednak, że takie działanie Uczelni nie narusza dyspozycji art. 160 ust. 3 Prawa o szkolnictwie wyższym i nie może świadczyć o stosowaniu praktyki naruszającej zbiorowe interesy konsumentów.

Z tego względu konieczne stało się umorzenie w tym zakresie postępowania w trybie art. 105 § 1 k.p.a.

W związku z powyższym należało orzec jak w pkt III sentencji decyzji.

Stosownie do treści art. 81 ust. 1 ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów o ochronie konkurencji i konsumentów w zw. z art. 479²⁸ § 2 k.p.c. – od niniejszej decyzji przysługuje odwołanie do Sądu Okręgowego w Warszawie – Sądu Ochrony Konkurencji i Konsumentów, w terminie dwutygodniowym od daty jej doręczenia, za pośrednictwem Prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów – Delegatury w Warszawie.

Otrzymuje:

Uniwersytet Warszawski
ul. Krakowskie Przedmieście 26/28
00-927 Warszawa